

Verankering van biodiversiteit in natuur- en milieu-educatie

Quick-scan

Januari 2000

**Miranda Boland
Martine Kriesch
AIDEnvironment**

**In samenwerking met:
Bowine Wijffels
Cailin Consult**

Making policies work

Making policies work...

for nature, the environment and development

AIDEnvironment's main objective is to contribute to nature conservation, wise use of natural resources and the protection of the environment from a sustainable development perspective.

AIDEnvironment is active in many fields. As well as project identification, implementation and technical assistance, we provide policy and legislative studies, legal and institutional advice, training, personnel recruitment and administrative support.

AIDEnvironment has access to a network of consultants in the north and south, who are experienced in ecology, the environment and development. We also collaborate with several national and international consultancies as well as governmental and non-governmental organisations. For AIDEnvironment, cooperation comes before competition. AIDEnvironment has established a solid client base: The European Commission and the European Parliament; Government ministries and affiliated institutions; Bilateral development agencies; UN organisations such as: FAO, IMO and UNDP; Multi-lateral development banks; National and international non-governmental organisations (NGOs) such as: GLOBE, WWF and IUCN; Universities and private enterprises.

Our broad experience in the field covers forestry, watershed management, nature conservation, community development and sea and coastal zone management projects. Our inhouse multidisciplinary expertise includes: environment and development, biological diversity, marine and wetland ecology, forestry and watershed management, environmental assessment, socioeconomics and local resource management.

Verankering van biodiversiteit in natuur- en milieu-educatie

Quick-scan

Januari 2000

Miranda Boland
Martine Kriesch
AIDEnvironment
Donker Curtiusstraat 7-523
1051 JL AMSTERDAM
tel. 020 68 68 111
fax 020 68 66 251
email: boland@aidenvironment.org
www.aidenvironment.org

in samenwerking met:
Bowine Wijffels
Cailin Consult

in opdracht van:
IKC Natuurbeheer, Wageningen

Voorwoord

Biodiversiteit en duurzame ontwikkeling zijn twee begrippen waarover internationaal ten tijde van de VN conferentie over milieu en ontwikkeling (1992) afspraken zijn gemaakt. Nederland wil deze afspraken naleven en geeft daarbij aan op maatschappelijke betrokkenheid en participatie toe te zien bij de beleidsontwikkeling rond deze begrippen. Het Verdrag inzake Biologische Diversiteit verplicht landen tot inspanningen ten aanzien van voorlichting en onderwijs op het gebied van biodiversiteit. Het Kaderplan NME en de daaruit voortgekomen Extra Impuls vormen de belangrijkste kaders waarlangs deze verdragsverplichtingen uitwerking hebben gekregen.

Dit rapport is opgesteld op verzoek van de Interdepartementale Stuurgroep Extra Impuls NME en voor organisaties die NME als taak hebben. Het rapport raadt aan om biodiversiteit als concept voor NME-activiteiten te adopteren in de programmering van NME21 'leren voor duurzaamheid'.

Terwijl duurzame ontwikkeling iets is wat nog gerealiseerd moet worden, is biodiversiteit iets wat je hebt en waar je trots op kunt zijn. Biodiversiteit heeft voor veel mensen een positieve uitstraling. Biodiversiteit is meer dan alleen natuur. Het Verdrag inzake Biologische Diversiteit biedt een breder kader dat ook in gaat op duurzaam gebruik en eerlijk delen, waarmee biodiversiteit bruggen slaat naar onderwerpen als duurzaamheid en mondialisering, beide thema binnen de Extra Impuls. Het begrip biodiversiteit kan naar iedere doelgroep vertaald worden, want in feite is iedereen afhankelijk van biodiversiteit. Als zodanig heeft het begrip biodiversiteit een belangrijke meerwaarde en leent het zich uitermate goed voor het leren voor duurzaamheid.

Uit de quick-scan is gebleken dat de projectuitvoerende organisaties er goed in geslaagd zijn om op vernieuwende wijze nieuwe doelgroepen kennis te laten maken met het begrip biodiversiteit. Er is een praktische vertaalslag gemaakt van het begrip naar voor de doelgroepen begrijpbare en aansprekende interpretaties. "Samen uit eten" is zo'n vorm van een nieuwe integrale aanpak, waarbij diverse doelgroepen aan tafel een goed gesprek voeren over biodiversiteit. Hoewel de opgedane ervaringen incidenteel en projectgebonden zijn, hebben zij over het algemeen bijgedragen aan professionalisering van NME-organisaties. En heeft biodiversiteit duurzaamheid op de agenda van maatschappelijke organisaties buiten het traditionele NME-veld gebracht.

De auteurs,

Januari 2000

Conclusies en aanbevelingen

- Betekenis en meerwaarde
- De meest voorkomende betekenis van biodiversiteit is 'de variatie in biologische eenheden in ruimte en tijd, als ook in genen, soorten en ecosystemen'.
 - Projectuitvoerende organisaties hebben geen pasklare definitie van biodiversiteit. Dit wordt ook niet belangrijk gevonden. Men hanteert vooral contextafhankelijke definities van biodiversiteit.
 - Belangrijk bij het hanteren van het begrip biodiversiteit is dat er een vertaalslag voor de doelgroep plaatsvindt naar herkenbare, concrete en hanteerbare onderwerpen.
 - Het begrip biodiversiteit is nog niet aan erosie onderhevig in vergelijking met begrippen als 'natuur', 'milieu', en 'duurzaamheid'. Het heeft daarmee voor veel doelgroepen nog geen moraliserend of stigmatiserend karakter.
 - Biodiversiteit heeft een positieve uitstraling, waarmee 'moeilijk toegankelijke' doelgroepen goed benaderbaar zijn.
 - Het begrip biodiversiteit wordt op metaniveau gebruikt en niet door de doelgroep of projectuitvoerende organisatie. Daarom is het moeilijk op te sporen wie wat aan biodiversiteit doet, het wordt niet als zodanig benoemd.
 - De uitwerking van biodiversiteit op projectniveau is tweeledig: via een ecologische invalshoek (ecologische verscheidenheid en samenhang) en een maatschappelijke invalshoek (biodiversiteit als symbool voor een zorgzame omgang en duurzaam gebruik van hulpbronnen).
 - Biodiversiteit slaat bruggen tussen het ecologisch perspectief (wetenschap) en maatschappelijk perspectief (samenleving). Dit maakt biodiversiteit geschikt als schakel naar concepten als duurzaamheid en mondialisering.
 - Biodiversiteit is daarmee een uitstekend concept voor de (binnen NME21) gewenste maatschappelijke integratie.

Voor verdere verankering van het begrip biodiversiteit in NME wordt aanbevolen:

1. Koppel biodiversiteit aan een voor doelgroepen aansprekend begrippenkader (actualiteit, behoeften).
2. Leg de koppeling naar concrete activiteiten en instrumenten (handelingsperspectief).
3. Werk aan een positieve en aantrekkelijke invulling van het begrip biodiversiteit om een moraliserende en stigmatiserende invulling ervan te voorkomen.
4. Betrek doelgroepen en maatschappelijke organisaties bij de invulling naar een voor hen aantrekkelijke context en begrippenkader.

- Het concept biodiversiteit is smal opgepakt in vergelijking met de uitwerking van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit. Vooral de benuttings- of gebruikscontext van biodiversiteit is uitgewerkt. Biodiversiteit als waarde die behouden zou moeten worden, of als mechanisme voor eerlijke verdeling (mondiale aspect), heeft minder aandacht gekregen.
- Het concept biodiversiteit – zoals uitgewerkt in de gebruikscontext – is een opstap naar 'leren over duurzaamheid'. Biodiversiteit als leergebied voor NME sluit daarom goed aan bij de door NME21 beoogde ontwikkeling naar maatschappelijke integratie van NME.
- Biodiversiteit is een algemeen containerbegrip en biedt veel aanknopingspunten om verschillende maatschappelijke groeperingen rond de tafel te krijgen. Doordat het thema's samenbrengt en bruggen slaat tussen organisaties, biedt het een uitstekend perspectief voor samenwerking met organisaties die het behoud van biodiversiteit in meer technische zin tot doel hebben.
- Het concept biodiversiteit is abstract en breed invulbaar. Dit maakt het een weinig richtinggevend concept, wat juist als positief is ervaren. Wel is het een nieuw begrip voor veel doelgroepen dat lijdt aan een 'not invented here' syndroom. Het kost NME-organisaties in zulke gevallen tijd en moeite om tot een eenduidig begrippenkader te komen.
- Successen en obstakels van projecten zijn deels inherent aan het concept biodiversiteit en hangen deels samen met de professionalisering die NME-organisaties momenteel doormaken.
- Voor een succesvolle verankering van het begrip biodiversiteit in NME21 is een aantal factoren van belang:
 - (i) er vindt een verschuiving plaats van ecologische basisvorming (en gedragsverandering) naar leren voor leefbaarheid en duurzaamheid: het 'maatschappelijk leren'. Hierin ligt een nieuwe rol voor de NME-sector als facilitator van sociale leerprocessen. Biodiversiteit is een ideaal concept voor educatoren bij het vernieuwen van hun werkwijze.
 - (ii) Maatschappelijke groeperingen en het bedrijfsleven zijn op zoek naar een nieuwe of meer groene invulling van hun activiteiten en zijn daarvoor ook bereid te betalen. Ze zijn hiervoor op zoek naar nieuwe partners en nieuwe samenwerkingsverbanden. De NME-sector kan een rol spelen als makelaar of bruggenbouwer.
 - (iii) Door samen te werken met maatschappelijke organisaties en beroepsgroepen ligt er een kans voor NME om een grotere groep mensen achter de reguliere (vaak reeds natuur- en milieugeïnteresseerde) NME-doelgroep te bereiken. Het is voor maatschappelijke organisaties en beroepsgroepen alleen nog niet duidelijk wat de rol is van NME-organisaties.
 - (iv) NME-organisaties laten zich in hun voortbestaan teveel leiden door de 'gouden koorden' (subsidies) van gemeenten en overheid. Hierdoor reageren ze op beleidsagenda's, zoals het oppakken van het concept biodiversiteit, in plaats van actief in te spelen op de directe vragen van de doelgroep. Valt de overheidsfinanciering weg, dan is het de vraag of NME-organisaties aan het concept biodiversiteit uitwerking blijven geven.

Voor verdere verankering van het begrip biodiversiteit in de NME wordt aanbevolen:

1. NME-organisaties zullen zich moeten gaan profileren als kennisbemiddelaar en facilitator voor 'leren voor duurzaamheid' en kunnen het concept biodiversiteit hierbij gebruiken als opstap.
2. Hierbij zullen NME-organisaties zich moeten toeleggen op specifieke doelgroepen. Dit is nodig om een succesvolle en contextafhankelijke uitwerking van het begrip vorm te kunnen geven. Hier liggen keuzemogelijkheden. NME-organisaties kunnen onderling, en met organisaties die primair de bescherming van biodiversiteit als taak hebben, strategische allianties aangaan om een breed palet aan doelgroepen te bedienen, zo mogelijk via een integrale aanpak.
3. NME hoort deel uit te maken van een ideale beleidsinstrumentenmix, waarmee steeds door een andere strategische ingang doelgroepen worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid jegens biodiversiteit.

Doorwerking

- De Extra Impuls en het programma Biodiversiteit hebben enkele pareltjes van voorbeeldprojecten opgeleverd voor verankering van biodiversiteit in NME. Voorbeeld kan genomen worden aan zowel de aanpak als het bedienen van nieuwe doelgroepen binnen met name de landbouw- en recreatiesector.
- Doorwerking van opgedane ervaringen naar het brede NME-veld en naar andere potentiële doelgroepen vindt (nog) niet plaats. De Extra Impuls schoot tekort, daar waar het zichzelf ten doel had gesteld deze doorwerking te realiseren.
- Hiertoe is er behoefte aan een actieve uitwisseling van deze ervaringen, bijvoorbeeld in de vorm van een raammodule waarin de ervaringen binnen de Extra Impuls en de verschillende programma's – Biodiversiteit, Natuurbesef, Duurzaamheid, Mondialisering en Professionalisering – worden verwerkt. Deze raammodules zouden naast universeel bruikbare concepten in moeten gaan op lokaal/regionaal (geografisch) specifieke situaties die aanpassing vragen bij een project elders of bij een specifieke doelgroep.
- Potentiële doelgroepen bevinden zich in de visserijsector, ecotoerisme, de gezondheidssector, groenbeheerders, landschapsarchitecten en de bouw.

Voor verdere verankering van het begrip biodiversiteit in de NME wordt aanbevolen:

1. Organiseer een verdere doorwerking van de succesprojecten binnen alle programma's onder de Extra Impuls naar het brede NME-werkveld bij voorkeur door het opstellen en aanbieden van een raammodule aan NME-organisaties. De provincies, regisseurs van het nieuwe NME-beleid, zouden een dergelijke raammodule moeten aanbieden bij de aansturing van NME-organisaties.
2. De provincies moeten hiertoe een duidelijk instrument krijgen toegeleverd die de mogelijkheden voor verankering van biodiversiteit in NME21 inzichtelijk maakt.
3. Boodschap aan NME-organisaties is om de opgedane ervaringen niet verloren te laten gaan door het eventueel wegvallen van financiering door de overheid. Advies is om zelf actief te zoeken naar vervolgactiviteiten met coalitiepartners. Door aansluiting te zoeken met de vraagzijde van potentiële doelgroepen worden ook financieringsmogelijkheden open gebroken (marktwerking).

Inhoudsopgave

Voorwoord

Conclusies en aanbevelingen 1

1. Inleiding 6

 Aanleiding 6

 Aanpak quick-scan 6

 Leeswijzer 8

2. Synthese van de resultaten 9

2.1 Betekenis en uitwerking van het begrip 9

2.2 Implementatie van het begrip biodiversiteit 11

2.3 Doorwerking van biodiversiteit in de NME 15

Literatuurlijst 19

1. Inleiding

Aanleiding

Onder de Extra Impuls Natuur- en Milieu-educatie is de afgelopen jaren een denk- en werkwijze uitgewerkt om biodiversiteit te verankeren in de natuur- en milieu-educatie¹. In dit kader zijn gedurende de periode 1996 - 1999 verscheidene ideeën en activiteiten in gang gezet om biodiversiteit in de natuur- en milieueducatie (NME) een plaats te geven. Uit deze ervaringen kan lering worden getrokken voor de verdere uitwerking van biodiversiteit in de natuur- en milieu-educatie in de 21ste eeuw. Naar aanleiding van de notitie "Biodiversiteit op weg naar NME 21" (Maas Geesteranus, mei 1999) heeft het IKC Natuurbeheer, Programmacoördinator Biodiversiteit, daarom een quick-scan laten uitvoeren door AIDEnvironment en Cailin Consult. Deze quick-scan gaat in op de bevorderende en belemmerende factoren om biodiversiteit te verankeren in de natuur- en milieu-educatie. Dit rapport geeft de resultaten van deze quick-scan in de vorm van kansen, obstakels en voorwaarden voor de verankering van biodiversiteit als concept voor NME. De conclusies en aanbevelingen van dit rapport zijn voorgelegd aan de interdepartementale stuurgroep NME.

Aanpak quick-scan

De quick-scan is in twee fasen uitgevoerd.

Fase I. Enquête

Allereerst heeft er een globale inventarisatie van de leerelementen plaatsgevonden door middel van een enquête onder projectuitvoerende organisaties. Aan de hand van het projectdossier Extra Impuls NME, beschikbaar gesteld door de NCDO, is een selectie gemaakt van 56 organisaties. De selectie vond plaats op basis van een aantal criteria (zie box 1). In de selectie zitten organisaties die een projectaanvraag hebben ingediend voor het Programma Biodiversiteit, en een set van ingediende projectvoorstellen onder andere programma's van de Extra Impuls (Natuurbesef, Mondiale aspecten en Duurzaamheid). Vervolgens zijn enkele organisaties in de selectie opgenomen die buiten de Extra Impuls uitwerking geven aan biodiversiteit.

Uiteindelijk zijn na een extra belronde 19 enquêtes geretourneerd (35%) met onder de respondenten zowel niet als wel toegekende projecten binnen het Programma Biodiversiteit, als respondenten uit andere programma's, en twee respondenten die buiten de Extra Impuls uitwerking geven aan biodiversiteit.

Fase II. Verdieping

Een beperkt aantal instellingen is uitgenodigd voor een rondetafeldiscussie over de resultaten en verdieping van de achterliggende factoren die een rol spelen bij de verankering van biodiversiteit in het educatieve werk. Er is een evenwichtige balans gevonden in het aantal NME-organisaties en maatschappelijke organisaties, die primair werken aan biodiversiteit.

¹ Weelie, D. van en A.E.J. Wals, Biodiversiteit als leergebied van natuur- en milieu-educatie, Basisdocument; IKC Natuurbeheer rapport nr.31; Wageningen, 1998.

Box 1 Steekproef en criteria voor selectie

Uit eerdere enquêtes, interviews en bijeenkomsten met instellingen werkzaam in het veld van de educatie is naar voren gekomen dat zij op een voor hun doelgroep herkenbare wijze uitwerking wensen te geven aan (componenten van) biodiversiteit. Door de reikwijdte van het begrip raken ideeën voor verankering van biodiversiteit vaak aan andere maatschappelijke items en trends die op dat moment spelen, zoals bijvoorbeeld duurzaamheid of de multiculturele samenleving. De link met biodiversiteit ligt dan op een praktisch niveau. Om deze reden is ervoor gekozen om naast projectaanvragen ingediend onder het Programma Biodiversiteit, ook projectaanvragen onder de programma's Natuurbesef, Mondiale aspecten en Duurzaamheid in de enquête te betrekken.

Voor de selectie zijn de volgende criteria gehanteerd:

- de steekproef omvat alle projectaanvragen binnen het Programma Biodiversiteit (aantal 36) en daarboven een evenwichtige verdeling over de andere 3 programma's;
- de projectaanvraag richt zich op componenten van biodiversiteit, zoals onderscheiden in het basisdocument van Van Weelie en Wals (formuleren van leerdoelen), te weten de:
 1. emotionele verankering (natuurbeleving centraal),
 2. ecologische verankering (kennis en wetenschappelijke vaardigheden centraal),
 3. ethische verankering (waarde in relatie tot benutting en eerlijke verdeling centraal) en
 4. politieke verankering (omgaan met belangen tegenstellingen, handelingsperspectieven centraal);
- de aanvraag richt zich niet alleen op het reguliere onderwijs maar ook op leerprocessen van doelgroepen buiten het formele onderwijs;
- de projectaanvragen zijn zoveel mogelijk evenwichtig verdeeld over een zo groot mogelijk aantal doelgroepen;
- de projectaanvragen zijn zoveel mogelijk evenwichtig verdeeld over de type uitvoerende organisaties (publieke instellingen, milieufederaties, maatschappelijke organisaties, NME-centra, adviesbureaus, etc.).

Voorafgaand aan de ronde-tafelbijeenkomst heeft er achttal diepte-interviews plaatsgevonden onder de genodigden. Ook heeft er een gesprek plaatsgevonden met de programmamanager NME van de Extra Impuls.

De interviews en enquêteresultaten vormden de basis voor een discussiestuk met stellingen, dat aan de deelnemers van de ronde tafel is voorgelegd.

Leeswijzer

Het voorliggende rapport geeft de resultaten van de quick-scan “Verankering van biodiversiteit in natuur- en milieu-educatie” en gaat in op de volgende drie onderwerpen:

- Betekenis en uitwerking van het begrip biodiversiteit (2.1)
- Implementatie van het begrip biodiversiteit in de NME (2.2)
- Doorwerking van het begrip biodiversiteit in de NME (2.3)

Verantwoording

De quick-scan is uitgevoerd door AIDEnvironment en Cailin Consult, onder begeleiding van een projectgroep. De heer Maas Geesteranus (IKC Natuurbeheer) was projectleider; de heer Wals (WU) en mevrouw Rijs (NME-consulent Flevoland) namen deel als projectlid. AIDEnvironment heeft de methodologische aanpak uitgewerkt en heeft het onderzoek uitgevoerd.

Cailin consult heeft directe kennis van en contacten met NME-organisaties integraal in het project ingebracht. Het zwaartepunt van de bijdrage lag in fase II, bij de voorbereiding en de verslaglegging van de ronde-tafeldiscussie en de conclusies die daar naar voren zijn gebracht.

De bevindingen in het rapport zijn een weerslag van informatie verkregen uit de enquête, interviews en de ronde-tafeldiscussie. De inbreng van verschillende organisaties, actief op het raakvlak van biodiversiteit en de NME, is hiervoor cruciaal geweest.

De informatie in onderhavig rapport komt ter verantwoording van de auteurs.

2. Synthese van de resultaten

Dit hoofdstuk geeft een synthese van de resultaten uit de enquête, interviews en ronde-tafelbijeenkomst. Verschillende organisaties zijn gevraagd hoe biodiversiteit als concept verankerd is in NME. Ofwel, wat is de betekenis van biodiversiteit voor NME en hoe laat zich dit vertalen in concrete activiteiten? Wat waren daarbij successen en obstakels, kortom de voorwaarden voor een succesvolle implementatie. En tot slot, gaan we verder - en hoe gaan we verder - met biodiversiteit als concept voor NME?

2.1 Betekenis en uitwerking van het begrip

Gevraagd is hoe de vertaling en uitwerking van het begrip biodiversiteit heeft plaatsgevonden in concrete activiteiten. Wat is de invalshoek en wat is de meerwaarde geweest van het begrip biodiversiteit als concept voor NME?

Het Verdrag inzake Biologische Diversiteit geeft als definitie van biodiversiteit: "de variabiliteit onder levende organismen van allerlei herkomst, met inbegrip van, onder andere, terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken; dit omvat mede de diversiteit binnen soorten, tussen soorten en van ecosystemen".

Invalshoek biodiversiteit

Over het algemeen hebben organisaties geen pasklare definitie voor biodiversiteit. Dit wordt ook niet belangrijk gevonden.

'Op hoofdlijnen heeft iedereen dezelfde gedachten over biodiversiteit'.

De uitwerking van biodiversiteit op projectniveau is tweeledig, naar een **ecologische invalshoek** ('diversiteit in de stadstuin' of 'biodiversiteit in de bodem'), en een **maatschappelijke invalshoek** ('symbool voor een zorgzame omgang' en 'duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen'). Wordt er gevraagd naar een definitie van biodiversiteit, dan noemen de meeste respondenten de **biologische verscheidenheid**. Ook meerdere malen genoemd zijn de **variatie** in biologische eenheden in ruimte en tijd en de variatie in soorten, ecosystemen en genen. Verder worden ook de **integraliteit** ('begrip dat de ecologische samenhang aangeeft') genoemd en biodiversiteit als **graadmeter van kwaliteit** of **hogere orde** van natuur.

Contextafhankelijke definitie

De wetenschappelijke definitie van biodiversiteit – biologische verscheidenheid – wordt door organisaties niet belangrijk gevonden. Zij hanteren contextafhankelijke definities zoals agrobiodiversiteit, multiculturele diversiteit en stadsnatuur. Voor de uitwerking van het concept biodiversiteit naar projectniveau vindt bij alle organisaties een vertaalslag plaats naar een voor de doelgroep herkenbaar begrippenkader. Het begrip wordt zodoende geconcretiseerd naar een praktisch niveau. Doel is een handelingsperspectief te bieden in relatie tot een duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Bijvoorbeeld door het te vertalen naar bedrijfsniveau of door het te koppelen aan de problematiek of leefomgeving van een doelgroep.

Voorbeelden: de vertaling van biodiversiteit in en nabij de stad: 'stadsnatuur' en 'multiculturele diversiteit'; of voor recreanten: de 'beleefbare en tastbare natuur' op de vakantiebestemming.

In projecten wordt het begrip biodiversiteit veelal vanuit de benuttings- of gebruikscontext van biodiversiteit uitgewerkt. Biodiversiteit als waarde om te behouden, of als mechanisme voor eerlijke verdeling (mondiale aspect), krijgt minder aandacht.

Begrip op metaniveau

Biodiversiteit is iets wat niet direct door doelgroepen als zodanig herkend of benoemd wordt. Doelgroepen beseffen vaak niet dat ze in feite al (direct of indirect) met biodiversiteit bezig zijn. Biodiversiteit is een begrip dat op **metaniveau** gebruikt wordt en niet door de doelgroep (of uitvoerende organisaties).

'ECEAT stimuleert toerisme bij ecologische boerenbedrijven; toeristen willen diversiteit, maar geven daar woorden aan als natuurschoon, rust en recreatie.'

Sommige organisaties hebben daarom de vertaling van het begrip samen met de doelgroep uitgewerkt. Op deze manier ontstaat er ook een zekere consensus en draagvlak voor het begrip.

'We hebben het allemaal over hetzelfde'.

Meerwaarde en belang

Gevraagd is naar de meerwaarde van biodiversiteit als concept voor NME. Door sommige organisaties is het thema biodiversiteit vooral pragmatisch, ad hoc opgepakt, meegaand met de geldstromen of een trend in het beleid. Biodiversiteit is in feite een door beleid en politiek naar voren geschoven thema, vanuit het Biodiversiteitsverdrag (1992). Veel organisaties zien een belangrijke meerwaarde in het concept biodiversiteit als opstap naar duurzaamheid, mondialisering en als brugfunctie tussen wetenschap (ecologische invalshoek) en samenleving (maatschappelijke invalshoek).

Het begrip biodiversiteit wijst op biologische verscheidenheid. Voor sommige organisaties zit de meerwaarde in biodiversiteit als kapstok waaraan verschillende activiteiten opgehangen kunnen worden (biodiversiteit als containerbegrip). Anderen gebruiken het als handvat om concrete activiteiten uit te werken. Daarmee is de toepassing van het begrip niet eenduidig.

'Biodiversiteit als contextafhankelijk begrip, 'vertaalbaar naar iedere doelgroep'.

NME is een instrument dat ingezet wordt voor duurzaamheid. Biodiversiteit, zo blijkt uit de enquêtes, is hierbij een uitstekend vehikel omdat het een **positieve uitstraling** heeft en als begrip niet zozeer aan erosie onderhevig is.

'Het opent ogen voor schoonheid en originaliteit', 'biodiversiteit is een knuffelbegrip'.

Biodiversiteit gaat uit van de **kwaliteit van natuur** en tilt zo het concept 'natuur' als het ware op een hoger niveau. Er is aandacht voor onderlinge relaties.

'Biodiversiteit als bron, bouwsteen voor leven op aarde' en 'behoud natuurlijke waarden voor komende generaties (voorzorgsbeginsel)'.

Maatschappelijke integratie Het concept biodiversiteit is een 'eye-opener' voor boeren, zo bleek uit het CLM project 'Biodiversiteit op het boerenbedrijf'. Een andere manier van kijken naar de bedrijfsvoering en inzicht in ecologische processen op bedrijfsniveau.

Biodiversiteit roept bij 'moeilijk toegankelijke' doelgroepen, als de landbouw of de bedrijfssector, geen defensieve houding op. 'Biodiversiteit is iets wat je al hebt', in tegenstelling tot duurzaamheid wat een 'zwaar' begrip is en betrekking heeft op het grijze milieu. Duurzaamheid werkt als zodanig normatief en roept weerstand op. Biodiversiteit heeft een positieve uitstraling waarmee de toeristensector en de landbouw benaderbaar is gebleken. Dit maakt het concept biodiversiteit geschikt voor leren over duurzaamheid.

Obstakels Biodiversiteit is nog een vrij nieuw begrip. Dit maakt dat het voor veel organisaties nog niet als moraliserend wordt opgevat. Maar voor sommige groepen (boeren bijvoorbeeld) neigt biodiversiteit het neutrale karakter alweer te verliezen, door de beeldvorming rond dit begrip. Het roept angst op voor regulering door de overheid. Om deze moralisering tegen te gaan moet het begrip uitwerking krijgen naar een voor de doelgroep aansprekende context (zie ook contextafhankelijke definitie, p.9).

2.2 Implementatie van het begrip biodiversiteit

Gevraagd is naar de voorwaarden van en aanbevelingen voor implementatie van biodiversiteit als succesvol concept voor NME. Wat zijn de voorwaarden voor succes, wat zijn de trends en welke kansen en obstakels liggen er?

Vernieuwing Biodiversiteit is een ideaal concept gebleken voor educatoren om hun werkwijze te vernieuwen in termen van een nieuwe vorm van educatie, een focus op specifieke doelgroepen, het in gang zetten van nieuwe integrale denkpatronen, en het concreet en activiteitengericht werken.

Uit de enquête en interviews blijkt dat het concept biodiversiteit in NME-activiteiten op verschillende niveaus is toegepast. Concreet, als instrument voor de bedrijfsvoering in bijvoorbeeld de landbouw. Abstract, als middel voor maatschappelijke integratie. Met de verankering van biodiversiteit in hun activiteiten richten de meeste organisaties zich – traditiegetrouw – op bewustwording en beleving vanuit een betrokkenheid bij de natuur. Biodiversiteit is voor NME-organisaties bovenal een middel hiertoe. Voor een aantal respondenten is biodiversiteit tegelijkertijd doel. Educatie over biodiversiteit is bij geen van de organisaties doel op zich.

Succesfactoren Er kunnen twee soorten succesfactoren worden onderscheiden. Ten eerste factoren die direct te maken hebben met het concept biodiversiteit, en ten tweede factoren die verbonden zijn aan de Extra Impuls als geheel.

- *concept biodiversiteit*

Biodiversiteit als **neutraal containerbegrip** is een uitstekend concept gebleken om verschillende maatschappelijke groepering rond de tafel te krijgen. Het is daarom een goed thema voor de (in NME 21) gewenste maatschappelijke integratie.

Biodiversiteit brengt thema's samen en slaat daarmee bruggen tussen organisaties. Educatie over biodiversiteit is niet alleen voorbehouden aan NME-organisaties. Het biedt juist uitstekend perspectief voor samenwerking met organisaties die biodiversiteit tot doel hebben.

Biodiversiteit als begrip heeft veel aanknopingspunten voor de directe leefomgeving ('biodiversiteit in de stad') en heeft daardoor directe raakvlakken met andere programma's binnen de Extra Impuls, zoals Natuurbesef ('natuur als basis voor het bestaan'). Door op zoek te gaan naar partners in andere maatschappelijke sectoren - en daar de NME in en op te bouwen - kan meer direct worden aangesloten bij de belangen (en interesses) van burgers die door deze organisaties worden behartigd.
- *Extra Impuls*

Succesfactoren voor de Extra Impuls in het algemeen zijn de volgende: *'de algemene opzet van het project', 'de keuze voor een bepaalde thematiek' (vertaalslag), een 'bepaalde educatiemethode', 'de keuze voor een bepaalde doelgroep' of 'financieel'.* Deze factoren zijn niet programma-specifiek, maar bouwen voort op voorwaarden die de Extra Impuls aan projectvoorstellen heeft verbonden. Het is de Extra Impuls geweest die een financieel raamwerk bood voor een verdere professionalisering van NME-organisaties, het verkennen van nieuwe doelgroepen voor NME-activiteiten, een specificatie naar een bepaalde thematiek (biodiversiteit, duurzaamheid), het vinden van nieuwe werkvormen om doelgroepen integraal te benaderen en het uitdenken van simpele aantrekkelijke concepten (*'Uit eten is een aantrekkelijke invulling van het thema 'Biodiversiteit en voeding'.*). Het zijn met name deze factoren die NME-organisaties verbinden aan de successen van hun project.
- Obstakels voor verankering

Een begrip als biodiversiteit kan bij doelgroepen (bijv. boeren of het bedrijfsleven) weerstand (angst voor regulering) oproepen. Bovendien is het begrip biodiversiteit vrij abstract en breed invulbaar. Het is bovendien een nieuw begrip dat lijdt aan het "not invented here" syndroom. Het kost organisaties veel tijd het begrip uit te werken en de organisatorische en financiële middelen zijn hiervoor niet altijd toereikend.

Tegelijkertijd moet worden geconstateerd dat biodiversiteit als concept niet in de brede context van het Verdrag is opgepakt. Aspecten als eerlijke verdeling (mondialisering) en biodiversiteit als waarde om te behouden zijn nauwelijks aan bod gekomen. Met name is uitwerking gegeven aan de ecologische component en de benuttingscontext (traditionele natuureducatie).

Bovendien heeft de Extra Impuls met haar verschillende programma's geleid tot inhoudelijke versnippering in het NME-veld. Dit is niet ten goede gekomen aan een ontwikkeling naar daadkrachtige, effectieve producten en leermiddelen op educatief vlak. Het vermoeden bestaat dat beleidsmatige obstakels - als de voorgenomen decentralisatie van het NME-beleid naar provincies in het kader van NME21 - dit effect verder versterken.

Professionalisering blijft een obstakel voor verdere verankering van het concept biodiversiteit in NME. Organisaties zijn bijvoorbeeld overdonderd door het succes van hun project, maar zijn door het gebrek aan organisatorische vaardigheden niet in staat dit succes verder te vergroten. De afhankelijkheid van NME-organisaties van vrijwilligers komt de continuïteit en daarmee de professionaliteit van de werkzaamheden ook niet ten goede.

NME-organisaties laten zich voor hun voortbestaan teveel leiden door de gouden koorden (subsidies) van gemeenten en de overheid. Hierdoor reageren ze op beleidsagenda's in plaats van dat ze actief inspelen op directe vragen vanuit de doelgroep. Of anders gesteld, NME-organisaties zijn niet voldoende in staat gebleken om een effectieve koppeling te maken tussen beleid en doelgroep.

Trendbreuk

Nu het uitvoerende zijn werkveld zover is dat met de implementatie een start is gemaakt, dreigt biodiversiteit op politiek niveau alweer het veld te moeten ruimen voor duurzaamheid. De ervaringen met de projecten onder de Extra Impuls leren dat biodiversiteit een bruikbaar concept is voor NME. Bovenal is het van belang daarbij in te spelen op de ontwikkelingen (vraag) vanuit de maatschappij. Een breed aantal doelgroepen is nog lang niet bereikt. Daarvoor moet biodiversiteit in de NME een thema blijven. Dit vraagt dus ook om een politieke belangstelling vanuit de overheid.

Voorwaarden voor succes

Een veel genoemde voorwaarde voor succes is dat wordt aangesloten bij de **kennis en interesse** van de doelgroep. Het gaat om een vertaalslag van het thema naar concrete activiteiten en een koppeling naar voor de doelgroep aansprekende onderwerpen. Belangrijk is in te spelen op de actualiteit en belangstelling (behoeften of vraag) van de doelgroep voor een specifiek thema.

'Boeren zijn geïnteresseerd in biodiversiteit als hun dat daadwerkelijk iets oplevert voor de bedrijfsvoering'.

Zorg voor een **positieve invulling** van het begrip, zeker omdat het bij sommige groepen weerstand kan oproepen.

'Met name in het bedrijfsleven is het van belang om binnen te komen met een boodschap die bij de beoogde partij past. Kies voor een goede strategische ingang'

Soms is het nodig om naar een andere **ingang of strategie** te zoeken om de doelgroep te bereiken.

Bijvoorbeeld niet inspelen op natuurvriendelijkheid van een maatregel, maar het geldbesparende ervan.

Verder wordt genoemd het belang van **monitoring** tijdens het project en **evaluatie** van de resultaten, wat vaak wordt verwaarloosd.

Wil je een specifieke doelgroep bereiken, dan is het van belang om een thema te plaatsten in een voor die doelgroepspecifieke context. Deze kan bijvoorbeeld probleem- en/of geografisch gebonden zijn. Maak daarbij gebruik van de **kennis en het begrippenkader**, reeds aanwezig bij de doelgroep of sector.

Tenslotte is NME niet het enige beleidsinstrument waarmee bijvoorbeeld een bepaalde gedragsverandering of mentaliteitsverandering bereikt kan worden. NME hoort deel uit te maken van een ideale mix van beleidsinstrumenten, bijvoorbeeld een combinatie van NME met subsidies of wetgeving kunnen samen het meeste effect bereiken.

Imago en rol NME

De NME-sector kampt met een 'imagoprobleem', maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven weten vaak de weg naar de NME-sector niet te vinden. Vanwege de afhankelijkheid van het 'gouden koord' van subsidies van de overheid heeft de NME-sector tot nu toe alleen kunnen reageren op beleidsontwikkelingen en niet actief hoeven inspelen op ontwikkelingen in de maatschappij. Nu wordt er een andere meer actieve rol van de NME-sector gevraagd. Er is een begin gemaakt om aan deze nieuwe rol invulling te geven in het kader van het Programma Professionalisering onder de Extra Impuls.

De kracht van NME-organisaties ligt bij een inhoudelijke bijdrage rond thema's voor biodiversiteit en het bedienen van maatschappelijke organisaties en doelgroepen met deze kennis. Hun rol is breder dan enkel het geven van bijvoorbeeld veldlessen biologie. Ook het in een discussie betrekken van het bedrijfsleven is een vorm van NME.

Een belangrijke trend binnen de NME is de verschuiving van de ecologische basisvorming (en gedragsverandering) naar het leren voor leefbaarheid en duurzaamheid: het **'maatschappelijk leren'**. De lerende staat centraal en leert waarden en normen en een visie op duurzaamheid te ontwikkelen. Hier ligt een nieuwe rol voor NME. Het begeleiden van sociale leerprocessen: 'hoe breng je mensen in gesprek met elkaar' of 'hoe komen mensen samen tot een visie'. Een rol als makelaar (facilitator) en bruggenbouwer tussen organisaties in de regio. Expertise op het gebied van de communicatie en participatie schiet te kort. Het is overigens de vraag in hoeverre NME-organisaties, die hun wortels hebben in natuur- en milieuonderwerpen, in staat zijn om zich op te werpen als organisator van sociale processen.

Biodiversiteit als concept biedt NME-organisaties echter wel een ingang om zich deze rol eigen te maken, omdat zij bij uitstek de (ecologische) kennis over dit onderwerp in huis hebben. Om de brede context van het begrip uitwerking te kunnen geven, kunnen zij samenwerking zoeken met bijvoorbeeld multiculturele organisaties (eerlijke verdeling en mondiale vraagstukken) en met organisaties die specifieke belangen behartigen (doelgroepverbreding).

Kansen voor biodiversiteit

Biodiversiteit als concept is een uitstekende opstap voor 'leren voor duurzaamheid' vanwege het vernieuwende aspect van het begrip en de positieve uitstraling die het heeft bij doelgroepen. Boeren, recreanten, touroperators en het bedrijfsleven zijn allemaal op zoek naar een andere, meer 'groene' invulling van hun activiteiten. Nu de vraag om NME-activiteiten het aanbod overstijgt, moet de NME een ontwikkeling doormaken naar marktgericht denken. Steeds meer blijkt de consument geïnteresseerd en bereid - voor NME-begrippen fors - te betalen. Marktwerving en marktconforme prijsstelling kan ook

resulteren in een kwaliteitsverbetering van de geleverde producten. Al is het wel belangrijk om het ideële doel van de NME te waarborgen.

Nieuwe doelgroepen

De oorspronkelijke doelgroep van NME-organisaties raakt verzadigd. Nu is het zaak ook die mensen te bereiken buiten de traditionele - veelal al natuur- en milieugeïnteresseerde - NME-doelgroep. Via de Extra Impuls zijn voor NME-organisaties nieuwe doelgroepen bediend. Zo zijn onder de Extra Impuls al belangrijke ervaringen opgedaan met de landbouw en de boer op bedrijfsniveau. Er is belangstelling voor de geboden kennis en inzichten in natuurlijke processen en hoe de boer deze kan benutten.

Organisaties zien kansen om ook voor bijvoorbeeld de bouwsector activiteiten te ontwikkelen waarin het concept biodiversiteit ligt verankerd.

Ook is onder de Extra Impuls ervaring opgedaan met een combinatie van doelgroepen: touroperators en belangenorganisaties (o.a. ANWB). Er is beweging bij de touroperators om een product aan te bieden waarin biodiversiteit verankerd ligt. Hiermee wordt ingesprongen op de behoeften van de consument – de toerist – naar robuuste natuur en authenticiteit op de vakantiebestemming. Een maatschappelijke organisatie als het Alpenplatform heeft vervolgens kans gezien om de touroperator een instrument in handen te geven om uitwerking te geven aan het concept biodiversiteit.

Het bedrijfsleven is op zoek naar een groen imago. Het staat open voor discussies bijvoorbeeld over duurzaamheid. Stichting Natural Step biedt vier systeemcondities voor de bedrijfsvoering om uitwerking te geven aan duurzaamheid. Biodiversiteit is nauw verbonden met één van deze condities. Nu blijkt dat de discussie over duurzaamheid wel op gang komt. Op bestuurniveau lijkt in het algemeen geen draagvlak te bestaan om tot implementatie over te gaan. De beweging ligt evenwel bij het bedrijfsleven: zij heeft de kennis en de (financiële) middelen om op het niveau van bedrijfsvoering uitwerking te geven aan biodiversiteit en duurzaamheid.

2.3 Doorwerking van biodiversiteit in de NME

Doel van de Extra Impuls is vooral experimenteel en vernieuwend van opzet te zijn en nieuwe doelgroepen te bedienen. Belangrijke criteria voor projectselectie waren:

- de keuze voor een specifieke doelgroep,
- welke uitvoerende organisatie vindt de meeste aansluiting bij de doelgroep (in termen van netwerk, aanwezige expertise en contacten) en
- bij welke doelgroep ligt de meeste kans op doorwerking (bijv. eerst de 'early adopters', groep die open staat voor innovatie).

Het Programma Biodiversiteit is binnen de Extra Impuls opgepakt als een leerproces voor doorwerking van de resultaten naar het brede werkveld van de natuur- en milieu-educatie. Doorwerking is binnen de quick-scan opgevat als: wat gebeurt er met de resultaten

(voorbeeldprojecten) binnen de Extra Impuls? Hoe werken deze speldenprikken door naar andere NME-organisaties en doelgroepen? Hoe komt de vergaarde kennis over verankering van biodiversiteit in nieuwe leernetwerken terecht en hoe komt voorbeeldmateriaal op de juiste plek?

Binnen de quick-scan zijn twee niveaus van doorwerking onderscheiden:

- doorwerking naar de doelgroep
- doorwerking naar andere maatschappelijke en NME-organisaties².

Doorwerking doelgroep

Het Programma Biodiversiteit heeft aangezet tot het uitdragen van kennis naar expliciete doelgroepen en heeft daarmee bijgedragen aan het vergroten van de bewustwording rond het begrip biodiversiteit. Met de Extra Impuls zijn met name de agrarische en de toeristensector bediend. In mindere mate het bedrijfsleven, hoewel deze groep samen met de bouwsector meerdere malen zijn genoemd als potentiële doelgroepen voor NME-activiteiten.

Het project 'Divers op je bord' is bij uitstek een voorbeeld waarbij voor een integrale aanpak in de regio is gekozen en verschillende doelgroepen tegelijkertijd zijn samengebracht.

De Extra Impuls met haar diverse programma's heeft als zodanig ook doorgewerkt in de (gewenste) maatschappelijke integratie van NME, omdat het bruggen heeft geslagen naar andere maatschappelijke thema's als duurzaamheid en mondialisering.

De projecten binnen de Extra Impuls leren dat doorwerking naar de doelgroep op verschillende manieren kan worden verzekerd. Bijvoorbeeld door het schrijven van een handleiding of raammodule, waarin in algemene bewoordingen het gedachtegoed van activiteiten is neergelegd en die specifieke situaties aan de hand van voorbeelden beschrijft. Deze voorbeelden kunnen worden vertaald naar andere regio's en doelgroepen, door ze aan te passen aan de specifieke (probleem)context die daar van toepassing is.

Leren over duurzaamheid en duurzaam gebruik van hulpbronnen betekent dat in de maatschappij niet alleen de aanbieder of producent moet worden aangesproken (boeren of toeristensector), maar ook de gebruiker of consument van het specifieke product (ketenbeheer). Een enkele NME-organisatie kan niet in zijn eentje de gehele keten bedienen. Dit kan wel als NME-organisaties strategische allianties aangaan met bijvoorbeeld organisaties die weer specifieke doelgroepen in de keten vertegenwoordigen. Dit vraagt om organisatie en keuzebepaling wie welk deel uit de keten voor zijn rekening neemt.

Doorwerking binnen NME

De Extra Impuls heeft enkele pareltjes aan voorbeeldprojecten opgeleverd die als katalysator kunnen worden gebruikt voor de doorwerking naar het brede NME-werkveld. Ze blinken bijvoorbeeld uit in enthousiasme bij de doelgroepen die ze benaderden.

² Er is niet specifiek gekeken naar vertikale doorwerking binnen de NME-organisaties (van nationaal naar regionaal, lokaal). Terloops is wel aangegeven dat ook op dit niveau punten ter verbetering te behalen zijn.

Het Programma Biodiversiteit heeft voor NME-organisaties een 'vliegwiel' in gang gezet en zijn er met specifieke doelgroepen is ervaring opgedaan met het organiseren van activiteiten. NME-organisaties zijn nog niet in staat dit vliegwiel op eigen kracht draaiend te houden. De Extra Impuls is overgegaan in NME21. Het NME-beleid (NME21) en het programmageld zijn de verantwoordelijkheid van de provincies geworden. Het is nog onduidelijk hoe programma's zoals biodiversiteit en mondialisering hieraan gekoppeld gaan worden. Samen met de NME-organisaties kunnen zij lering trekken uit de Extra Impuls. Het concept biodiversiteit, zo blijkt uit de voorbeeldprojecten, is een opstap naar leren voor duurzaamheid. Biodiversiteit is een bruikbaar concept gebleken voor bijvoorbeeld een intersectorale aanpak en zorg voor de leefomgeving.

Successen kunnen ook beter worden gecommuniceerd. Dit rapport geeft op hoofdlijnen de succesfactoren. De NME-rotonde op internet biedt informatie over de diverse projecten uitgevoerd onder de Extra Impuls. De quick-scan heeft interessante informatie opgeleverd die zich leent voor verwerking in een soort raammodule, waarin de succeswerking en obstakels van het concept biodiversiteit worden uitgewerkt en wat een handreiking is voor de vertaling van projectvoorbeelden naar andere regio's en/of doelgroepen. Iedere regio vraagt om een specifieke aanpassing van het concept achter het project. Een raammodule van een succesproject levert interessante informatie voor vertaling naar andere regio's. Deze raammodules zijn naast universeel bruikbare concepten in moeten gaan op lokaal/regionaal (geografisch) specifieke situaties die aanpassing vragen bij toepassing van een project elders en specifieke aanpassingen in doelgroepbenadering.

Voorwaarden doorwerking

Maatschappelijke organisaties, die NME niet primair zien als hun hoofdtaak, hebben inmiddels ook ervaring opgedaan met educatieve projecten. Het gaat er bij doorwerking om, om kennis uit de procesgang nuttig aan te wenden en het enthousiasme vanuit de doelgroep voor een succesproject te gebruiken.

De vraag dient zich aan wie verantwoordelijk is voor een verdere doorwerking. Het programmamanagement, de projectuitvoerders of beiden? Nu blijven de ervaringen liggen bij de projectuitvoerende organisaties. De Extra Impuls voorziet niet in verdere doorwerking van succesprojecten naar andere doelgroepen en naar het brede NME-werkveld.

De Extra Impuls heeft geresulteerd in teveel versnipperde, losse en geïsoleerde projecten. Er is een vertaalslag nodig om een effectieve doorwerking in gang te zetten. Dit zou bij voorkeur moeten plaatsvinden voor de Extra Impuls in zijn geheel en niet voor de verschillende programma's – Biodiversiteit, Natuurbesef, Duurzaamheid, Mondialisering en Professionalisering – afzonderlijk. Ook koppeling naar ander (beleids-) instrumentarium komt de effectiviteit van NME ten goede.

Nieuwe coalities

De Extra Impuls is voor NME-organisaties aanleiding geweest om nieuwe doelgroepen aan te spreken. De lokale centra richten zich traditioneel primair op de bevolking en het primaire onderwijs. De laatste tijd en in navolging op de provinciale consulentenschappen, ofwel op eigen initiatief, zijn zij zich steeds meer gaan richten op maatschappelijke doelgroepen (bijvoorbeeld recreanten). Er liggen verschillende aanvullende en/of overlappende taken tussen NME-organisaties onderling en NME-organisaties en organisaties die zich niet primair richten op educatie, maar wel de belangen van een specifieke doelgroep vertegenwoordigen. Om buiten de 'early adopters' een steeds grotere groep mensen te kunnen bereiken met activiteiten, zijn strategische allianties en een efficiënte rolverdeling lijken hierbij belangrijke voorwaarden.

Het concept biodiversiteit slaat bruggen tussen het sociaal-economische perspectief (gebruikerscomponent) en ecologische perspectief (intrinsieke waarde en systeemfunctie) en daarmee ook tussen de partijen. Biodiversiteit brengt duurzaamheid op de agenda van maatschappelijke organisaties buiten het traditionele NME-veld en natuur- en milieuorganisaties.

Het model uit 'Biodiversiteit als leergebied van natuur- en milieueducatie' van Van Weelie en Wals (1998) is werkbaar in de praktijk, zo blijkt uit de voorbeeldprojecten. Succesfactor is dat de intermediair ongebonden het concept biodiversiteit kan vertalen naar een voor de doelgroep aansprekend begrippenkader. De Extra Impuls is nooit sturend geweest in deze vertaalslag en levert daarom uiteenlopende resultaten op die ieder op zichzelf waardevol zijn.

Over het algemeen is er bij organisaties, die niet primair educatie als hoofdtak hebben, behoefte aan contact en coalities met NME-organisaties. Die beschikken immers over de vakkennis van biodiversiteit. Omgekeerd hebben de NME-organisaties weinig ervaring met en ingangen naar nieuwe doelgroepen. Maatschappelijke organisaties die deze doelgroepen vertegenwoordigen, kennen de problematiek van hun doelgroep en hun vraag naar producten. Er ligt dus een meerwaarde voor samenwerking. De volgende sectoren bieden ingangen voor coalitiepartners: landbouwsector, visserij, recreatiesector, ecotoerisme, de gezondheidssector, groenbeheerders, landschapsarchitecten en de bouw.

Literatuurlijst

Boland, M. en Reiziger, M. Strategische analyse Biodiversiteit en NME 1998 - 1999. AIDEnvironment. Amsterdam, 1998.

Maas Geesteranus, C. Biodiversiteit op weg naar NME21 -concept- mei 1999.

Mesters, J.M. en Straetmans, E.H.F.M. Biodiversiteit in lokaal perspectief. IVN Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie. Amsterdam, 1998.

Oerlemans, N.J. (CLM), Guldemon, J.A. (CLM) en Klaver, J.M. (DLV). Kansen voor biodiversiteit op het boerenbedrijf. Centrum voor Landbouw en Milieu. Utrecht, 1999.

Schoorl, M. en Bal, J. Evaluatie NME Extra Impuls; Derde jaarrapport (1996 - 1999). Research voor Beleid. Leiden, 1999.

Weelie, D. van en A.E.J. Wals. Biodiversiteit als leergebied van natuur- en milieueducatie. IKC Natuurbeheer rapport nr. 31. Wageningen, 1998.

Zijpp, T.J. van der, Mandos, M.E. Evaluatie NME Extra Impuls; Tweede jaarrapport (1996 - 1998), Eindrapport. Research voor Beleid. Leiden, 1998.

Biological diversity

Biological diversity

AIDEnvironment's activities cover a wide range of nature conservation issues, from the protection of individual species, such as rhinos, elephants, dugongs and whales, to the conservation of ecosystems such as forests, wetlands and marine areas. Major studies in this field include assessment and development of national and international policies on biological diversity and sustainable use of biological resources. AIDEnvironment pays special attention to the adaptation of environmental standards for nature conservation needs.

(Tropical) forests

(Tropical) forests

AIDEnvironment has conducted a variety of studies into forest-related policies on a global, European and national scale. An important issue is the link between the timber trade and sustainable forest management. We initiated and will pursue the preparation of a draft Global Forest Convention.

Field projects concerning forestry and watershed management have been established in several countries in South-East Asia, Africa and in the Amazon region.

Marine environment and (coastal) wetlands

Marine environment and (coastal) wetlands

Strengthening marine conservation within the concept of integrated sea use management and sustainable development is our main theme in this sector.

Policy studies cover protected marine areas, wise use of wetlands, specific problems faced by small island states and pollution prevention.

Environmental

assessment

AIDEnvironment has extensive experience in environmental (impact) assessment. Working in developing countries, we see the need for an innovative approach to environmental assessment. Together with our partners in the south, we are adapting existing procedures and methods to make them more accessible and manageable for local communities, authorities, NGOs and project teams. Participation and dialogue are important concepts in this process.

AIDEnvironment
Donker Curtiusstraat 7-523
1051 JL Amsterdam
The Netherlands

Telephone +31 (20) 68 68 111/68 65 011
Telefax +31 (20) 68 66 251
E-mail: aidenvir@antenna.nl